

2009-10-28

Uppdaterad kontakter och lagtexter

2015-04-29

Handlingsplan för omsorgsnämndens arbete kring våld i nära relationer

Bakgrund

Våld i nära relationer är ett omfattande samhällsproblem som berör de flesta områden i samhället. Studier visar att skillnaden mellan kvinnors och mäns utsatthet för relationsvåld är liten, men det våld de utsätts för ser olika ut. Det våld som riktas mot kvinnor är oftare upprepat och grövre. (*Våld mot kvinnor och män i nära relationer; BRÅ rapport 2009:12, s. 6*).

Begreppen våld och övergrepp kan definieras på olika sätt. Nedan redovisas tre olika beskrivningar av våld, mot framförallt kvinnor, som tillsammans ger en mångsidig definition.

Utdrag ur FN:s Deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor*

”Mäns våld mot kvinnor är en kränkning av kvinnors rättigheter och grundläggande friheter.

Mäns våld är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män där män är överordnade och kvinnor underordnade.

Definition av våld mot kvinnor: Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.”

** FN (1993)*

Violence against elderly people (Europeiska ministerrådet 1992)

Forskargruppen definierade våld mot äldre på följande sätt:

”En handling eller en underlåten handling, begången av en familjemedlem, som hotar eller skadar den äldres fysiska eller psykiska integritet eller personliga frihet, som leder till allvarlig skada på hans eller hennes personliga utveckling och/eller hotar eller skadar hans eller hennes ekonomiska säkerhet” .

Socialstyrelsen (1994) Övergrepp mot äldre i hemmet. Ser vi toppen av ett isberg? SoS 1994:1.

Begreppet övergrepp

I ovanstående rapport definieras övergrepp utifrån följande indelning då det vid studiens genomförande inte fanns någon generellt accepterad definition. Den förklarande texten i varje grupp är utförligare än i Socialstyrelsens ursprungliga definition.

- **Fysiska övergrepp** – slag, nyp, knuffar, sparkar och fastbindning. Uppsätlig kroppsskada som grov misshandel och misshandel som leder till döden.
- **Psykiska övergrepp** – hot, trakasserier, förnedring, utskällningar, att man vägrar tala med den äldre, inlåsning, social isolering, övergivande, svek och attityder som leder till osäkerhet och förtvivlan.
- **Ekonomiska övergrepp** – stölder av pengar och värdesaker, utpressning, förskingring och att man felaktigt utger sig för att företräda den äldre.
- **Försummelse** – vanvård, att den äldre inte får hjälp med sin hygien, otillräcklig föda, felaktig medicinering, att sakna tillgång till telefon med mera.
- **Sexuellt utnyttjande** – våldtäkt, sexuella trakasserier och liknande.

Våldet kan alltså ta sig många olika uttryck och kombineras på olika sätt. Gemensamt är att de alla begränsar den utsattes förutsättningar att leva ett självständigt liv.

Utsatthet

Den som utsätts för våld i en nära relation kan vara kvinna, man, barn och förövaren finns på olika sätt nära i vardagen, antingen som närstående eller t ex i ett professionellt förhållande som personal. De grupper som får stöd och hjälp från Omsorgsförvaltningen är en särskilt utsatt grupp då man är mer beroende av människor omkring sig genom en funktionsnedsättning av något slag. Det finns också en risk att den utsatta kvinnans/mannens funktionsnedsättning får större fokus än att de blivit utsatta för våld.

Statistik visar att män generellt är både mer utsatta för våld och utövar mer våld. Det är vanligare att män utsätts för våld utomhus och av okända personer medan våldet mot kvinnor oftare sker i hemmen och utövas av en närstående person.

Våldets normaliseringsprocess

Det finns olika sätt att beskriva hur våld normaliseras och blir en del av vardagen. En sådan beskrivning är det som Eva Lundgren kallar våldets normaliseringsprocess.

Eva Lundgren, professor i sociologi, beskriver genom våldets normaliseringsprocess hur våldet normaliseras, både av den som misshandlar och den som blir misshandlad..

Misshandeln blir en process som ofta börjar med kontrollerande beteende från mannens sida. Han kritiserar kvinnan, hindrar henne från att umgås med vänner, och kräver att hon ska anpassa sig efter hans behov. Gradvis isoleras kvinnan. Så småningom börjar mannen hota och ta till våld, och kvinnan tvingas anpassa sig ytterligare för att inte bli utsatt för mer våld och börjar allt mer se sin tillvaro som normal trots de stora begränsningar den innehåller.

Eva Lundgren utgår här från den situationen att det är en kvinna som blir utsatt för våld av en man, men processen är i mycket generell för alla situationen där våld finns i nära relationer.

Risikfaktorer

Olika faktorer och situationer ger en större risk för att våld utvecklas i nära relationer. Exempel på detta är:

Risikfaktorer

- Missbruk eller kriminalitet bland anhöriga
- Psykiska problem bland anhöriga
- Demens, stroke, mental sjukdom eller aggressivitet hos anhöriga
- Stress och stor omsorgsbörda, att vara ensam om att ge omsorg (gäller både närstående och små personalgrupper)
- Svartsjuka och anklagelser från den sjuka som ett sjukdomsrelaterat beroende
- Dålig kommunikation mellan den äldre och dennes anhöriga
- Ekonomisk kris
- Skamkänslor hos den närstående för sjukdomen

Risksituationer

- Föräldrar till vuxet/vuxna barn med sociala och/eller psykiska problem
- Allvarliga konflikter mellan den äldre och dennes anhöriga
- Ett äldre par där den ena parten möjligen håller på att svikta mentalt
- Isolering, få besök av vänner och anhöriga
- Personer med ett avvärijande beteende i omvårdnadssituationer, t ex demenssjuka

Risksymptom

- Återkommande fall
- Skador som inte stämmer överens med orsaksförklaringar
- Olika förklaringar till orsakerna bakom en viss skada
- Ångest, sömnlöshet, depression, viktförlust samt aggressivitet
- Dåligt allmäntillstånd utan klar somatisk eller psykisk orsak
- Drar sig undan, t ex avsäger sig stöd och/eller kontakt

En studie bland äldre i Umeå visar på riskfaktorer och konsekvenser av våld och övergrepp. Det är inte alltid enkelt att säga vad som är en riskfaktor eller en konsekvens av utsattheten. För kvinnor är ålder, sjukdom eller funktionshinder viktiga riskfaktorer medan alkoholberusning är en riskfaktor, eller en konsekvens av utsatthet, för män. Sämre hälsa är en konsekvens för både män och, i än högre grad kvinnor. När det gäller ensamhet är det svårt att säga vad som är en riskfaktor och vad som är en konsekvens, men studien visar att kvinnor som inte har en förtrolig relation är i högre grad utsatta för våld än kvinnor som har en förtrolig relation. De utsatta kvinnorna har också i mindre grad någon att be om hjälp i praktiska situationer. (*Hjelde Eriksson, Ofrid. Brottsoffermyndigheten, 2001*)

Ansvar enligt gällande lagstiftning

Våld mot kvinnor/män är ett sammansatt och komplext problem och regleras i olika typer av lagstiftning.

Socialtjänstlagen (SoL)

5 kap 11 § Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

14 kap 1§ c Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden. Lag (2012:776).

14 kap 3§ Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS)

24 b § Den som fullgör uppgifter i verksamhet enligt lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som rör den som får eller som kan komma ifråga för insatser enligt sådan lagstiftning.

Offentlighets- och sekretesslagen

10 kap 23 § Möjlighet finns att lämna uppgift som angår misstanke om ett begånget brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år till polis – och åklagarmyndighet.

10 kap 28 § Sekretess hindrar inte att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning, t ex barns behov av skydd.

Ansvar OF

Omsorgsförvaltningen har ansvar för att omsorgstagare som utsatts för våld och/eller övergrepp får stöd och hjälp utifrån sitt individuella behov. Om omsorgstagaren har eller får kontakt med annan förvaltning eller myndighet kan stödet ges i samverkan med den, om

samttycke ges. Det kan handla om stöd vid polisanmälan och läkarundersökning, utökning av hemtjänst eller särskilt boende/bostad med särskild service om den våldsutsatte behöver byta bostad och får ändrade familjeförhållanden. Stöd kan också handla om att få hjälp att hitta andra stödformer och professionella kontakter och finnas med vid första kontakterna med dessa.

Det är viktigt att det inom Omsorgsförvaltningen finns en beredskap för att möta dessa frågor för att kunna vara ett stöd för dem som utsatts för våld i nära relationer.

Inom Växjö kommun är det förvaltningen för arbete och välfärd som har ansvar för frågor som rör personer som utsatts för hot och våld i en nära relation och som behöver stöd och hjälp för att förändra sin situation. I akuta situationer sker kontakten med förvaltningen för arbete och välfärd genom mottagningsenheten.

I frågor där barn/ungdom finns med och det finns en misstanke om att barnet/ungdomen far illa och/eller behöver skydd sker kontakten med avdelningen för barn och ungdom. Rådgivningstelefonen vid avdelningen för barn och familj är också en bra kontaktväg för konsultation och rådgivning vid osäkerhet om hur oro för ett barn ska hanteras.

Grundläggande hållning/förhållningsätt

- Det är viktigt att vara lyhörd för omsorgstagarens behov, samtidigt som det är viktigt att förstå att det inte är enkelt för den utsatta att berätta om svåra upplevelser eller att t ex lämna den som utsätter henne/honom för våld. Uppmana den utsatte att med egna ord berätta vad som hänt och ställ följdfrågor som hjälp till att beskriva händelsen.
- Hänvisa inte den våldsutsatte vidare till annan arbetsgrupp/handläggare. Den som kvinnan/mannen fått kontakt med hjälper henne/honom att komma rätt. Arbetet ska präglas av samverkan.
- Vara ”lagom” hjälpsam. Lyssna på den våldsutsatte och vilka behov hon/han uttrycker. Ta inte över, lägg ansvaret hos kvinnan/mannen genom att t ex fråga: vad vill du ha hjälp med.
- Ta den våldsutsatte på allvar. Utgå från att det du får berättat för dig är sant. Det är inte du som ska utreda trovärdigheten. Förminska inte det som hänt på grund av t ex ålder, ohälsa eller funktionsnedsättning hos den utsatte.

När misstanke om våld och övergrepp finns

För medarbetare:

- Medla aldrig mellan parterna
- Lyssna. Ifrågasätt ingenting. Ge kvinnan/mannen gott om tid att berätta vad som hänt.
- Kontakta närmaste chef
- Dokumentera händelsen

För chefer:

- Medla aldrig mellan parterna.
- Lyssna. Ifrågasätt ingenting. Ge kvinnan/mannen gott om tid att berätta vad som hänt.
- Behöver kvinnan/mannen tolk? Använd aldrig en familjemedlem eller släkting som tolk.
- Ta reda på hennes/hans omedelbara praktiska behov. Vid akut behov av stöd i form av t ex skyddat boende, ekonomiska frågor ta kontakt med mottagningsenheten, förvaltningen för arbete/välfärd
- Polisanmälan. Förmedla kontakt och följ med om behov eller önskemål finns.
- Läkareundersökning. Ta kontakt med aktuell vårdcentral eller akutmottagningen. Följ med om behov eller önskemål finns
- Dokumentera händelsen

En viktig fråga för såväl medarbetare som chef är att följa upp vad som händer kvinnan/mannen. Behövs någon form av stöd och hjälp, behöver insatserna förändras? Det kan naturligtvis se mycket olika ut mellan olika personer, ibland kan uppföljningen med fördel ske tillsammans med företrädare för annan förvaltning eller myndighet om kvinnan/mannen har de kontakterna.

Hur ska dokumentation ske?

Det är av största vikt att dokumentation om dessa ärenden sker på olika sätt dels för att beskriva den utsattes behov av stöd och hjälp dels för att ge underlag för nämndens fortsatta arbete med frågan både på kort och på lång sikt.

I personakt

Dokumentationen skall enligt 11 kap. 5§ SoL och 21 a §LSS utvisa

- beslut och åtgärder som vidtas i ärendet
- faktiska omständigheter
- händelser av betydelse.

” Dokumentationen bör begränsas till sådant som är av verklig betydelse för ställningstagande i det enskilda fallet. Uppgifter som saknar betydelse för bedömningen av ärendet ska inte antecknas. Uppgifter om den enskildes privatliv bör begränsas till sådant som är nödvändigt för prövningen./.../ Uppgifter om tredje person bör undvikas så långt det är möjligt.”
(Socialstyrelsen: Våldsutsatta kvinnor – ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal, 2009)

Dokumentation om vad som hänt i ärendet t ex den enskildes behov, vilka kontakter som tagits och samtycke till detta, dokumenteras i aktuellt verksamhetssystem för den/de personal som varit aktiva i ärendet.

Statistik

För att kunna följa hur arbetet med personer som utsatt för våld i nära relationer utvecklas bör statistik samlas in vad gäller antalet omsorgstagare i OF:s verksamhet som har denna

problematik, vilken typ av insatser som ges till dessa och vilka samverkanspartners som är aktuella.

Kompetensutveckling

Under september 2009 genomförs en föreläsning i förvaltningen med titeln ”Dubbelt utsatt” om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

Denna handlingsplan kommer att gås igenom på träffar med enhetschefer och andra nyckelpersoner som sedan sprider den i sina personalgrupper.

Privata utförare/leverantörer

Privata utförare/leverantörer har samma skyldighet som kommunal verksamhet att anmäla missförhållanden och misstanke om barn som far illa. En fortsatt dialog måste ske med privata utförare/leverantörer runt deras rutiner för arbete kring våld i nära relationer. Denna fråga ska också regleras i avtal/kontrakt med privata utförare.

Revidering

Handlingsplanen revideras årligen. Nästa revidering sker i september månad 2010.

Samverkan/samverkanspartners

Våld i nära relationer är en komplex och sammansatt fråga och samverkan mellan olika myndigheter är av största vikt för att på bästa sätt kunna stötta den utsatte. Nedan följer en sammanställning av Omsorgsförvaltningens viktigaste samverkanspartners. **Tänk på att ha samtycke från den enskilde innan några kontakter tas. Dokumentera att samtycke givits.**

Förvaltningen för arbete välfärd

Vid akuta situationer som rör personer över 18 år kontaktas förvaltningen för arbete välfärd via kommunens växel telefon 0470 – 410 00 under kontorstid. Övrig tid kontaktas den sociala beredskapen genom SOS alarm, tel 112.

Vid oro för att ett barn eller ungdom far illa eller andra frågor som rör barn/ungdomar upp till 20 år kontaktas rådgivningstelefonen på avdelningen för barn och familj, telefon 0470 – 435 90.

För omsorgstagare som redan har kontakt med förvaltningen för arbete och välfärd sker kontakten i icke akuta situationer med ordinarie handläggare.

Region Kronoberg

Samverkan med regionen kan i dessa frågor ske i samband med läkarundersökning för behandling och/eller dokumentation om uppkomna skador. Regionen har skyldighet att genomföra läkarundersökning i dessa situationer. Läkarundersökningen är ett viktigt bevis vid en polisanmälan.

Kontakt tas med aktuell vårdcentral eller akutmottagningen.

Polisen

Polisen kan vara aktuell som samverkanspartner både i akuta situationer och mer rådgivande situationer.

Vem gör polisanmälan?

Försök motivera den utsatte att själv göra en anmälan eller att lämna samtycke till hjälp ges för att göra anmälan.

Utan samtycke kan även anmälan göras för brott eller misstanke om brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i ett år eller misstanke om försök till brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år.

I akuta lägen kontaktas polisen genom SOS alarm, tel 112, eller mindre akuta situationer tel 114 14.

Polisen har personal som är särskilt utbildad i ärenden som rör brott i nära relationer.

Mer information om vad som kan vara viktigt att tänka på vid kontakter med polisen och vad som händer efter anmälan finns på följande webbsidor:

<http://www.polisen.se/komtilloss/>

Familjefrid Kronoberg

Telefon: 0470-79 60 47

Besöksadress: Sandgårdsgatan 24

E-post familjefrid@vaxjo.se

Familjefrid Kronoberg ger kostnadsfri rådgivning, stöd, hjälp till:

Barn som upplevt våld i en nära relation.

Kvinnor som utsatts för våld av någon närstående eller själv utövat våld i en nära relation.

Män som utsatts för våld av någon närstående eller själv utövat våld i en nära relation.

Kvinnojouren Blenda

Genom kvinnojouren Blenda kan en utsatt kvinna få ett tillfälligt boende.

Kvinnojouren kan också erbjuda stödsamtal, i grupp eller enskilt.

Jourtelefon: 0470-488 08

Telefontid: Måndag- fredag kl 18.00-20.30. Lördag-söndag kl 10.00-16.00.

Epost: kontakt@kvinnojourenblenda.se

Hemsida: www.kvinnojouren-vaxjo.se

Brottsoffermyndigheten

Information för den som utsatts för brott finns också på

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=3448&refid=3416&parentId=1290>

Brottsofferjouren

Brottsofferjouren (BOJ) är en ideell organisation, partipolitiskt och religiöst obunden.

Föreningen hjälper kostnadsfritt människor som utsatts för brott och som bor inom jourens upptagningsområde.

BOJ i Växjö organiserar stödpersoner som hjälper brottsdrabbade i nära anslutning till brottet, samt vittnesstöd som hjälper målsägande och vittnen inför rättegången.

Telefon 0470-456 94. Säkrast telefontid vardagar mellan 9.00-12.00.

Via det nationella telefonnumret 0200-21 20 19 kommer du till Brottsofferjourenas telefoncentral.

E-post info@vaxjo.boj.se
Hemsida: www.vaxjo.boj.se

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld är en svårt och komplext område där det är av största vikt att hantera situationen på ett korrekt sätt.

Vid misstanke om hedersrelaterat våld ta kontakt med förvaltningen för arbete och välfärd för rådgivning antingen via kommunens växel, 0470 – 41000 eller

- rådgivningstelefonen på avdelningen barn och ungdom, tel 0470 – 435 90

Mer information finns också att hämta på

www.hedersfortryck.se

www.somaya.se

www.terrafem.org

Kvinnofridslinjen

Kvinnofridslinjen är en nationell stödtelefon för den som utsatts för hot och våld. Den som är anhörig eller vän är också välkommen att ringa. Kvinnofridslinjen har öppet dygnet runt och man ringer gratis oavsett var man bor i Sverige. Samtalet syns inte på telefonräkningen

Telefon:020-50 50 50

Nationellt Centrum för Kvinnofrid

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet arbetar på regeringens uppdrag med att höja kunskapen på nationell nivå om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. www.nck.uu.se

I [NCK:s kunskapsbank](#) kan du söka kunskap inom dessa områden. Här hittar du forskare och aktuella forskningsprojekt, ämnesguider, litteraturtips samt en mängd publikationer från NCK och andra myndigheter.

Omsorgsnämnden informerades om Handlingsplan för Omsorgsnämndens arbete kring våld i nära relationer 2009-11-18.